

DESPRE MARELE PROFESOR VALERIU LUCIAN BOLOGA – CEL MAI MARE ISTORIC AL MEDICINEI ROMÂNEȘTI

Ștefania-Kory CALOMFIRESCU¹

kory_stefania@yahoo.com

ABSTRACT: Professor Valeriu Lucian Bologa was the first Romanian titular of the History of Medicine in Romania and the founder of Historic Medical School in our country. He studied: the medicine in the native Dacia and that of Dacian-Roman; the prefeudal Romanian medicine; the Romanian popular medicine; the medicine in Transylvania and the classic medicine of the XIX-XX Centuries. He also studied the ethic and philosophical problems of medicine; the history and philosophy of sciences, especially that of the history of medicine; the traditions and relations with the physicians of the national minorities in Transylvania and he wrote about the Medical School in Cluj-Napoca.

Professor Valeriu Lucian Bologa published the „History of the universal medicine” and the „History of Romanian medical school”. He also studied the life of Professor Ioan Piuariu Molnar. He founded the Museum of the History of Medicine, that of Pharmacy and Library in Cluj-Napoca. Professor Valeriu Lucian Bologa remains as the builder of Medical history and a founder of his original contributions to the patrimony of the medical history.

KEYWORDS: the History of Medicine, the Museum of History Library

Profesorul Valeriu Lucian Bologa a fost primul Profesor titular român al disciplinei de Istoria Medicinii, în istoria învățământului medical universitar din România și fondator de școală medicală istorică în România.

Era un om fascinant. Avea ceva în ființa lui din liniștea, calmul și monumentalitatea țăranului român din Transilvania: o blândețe fără slăbiciune, o răbdare, o tenacitate firească, o bonomie, o sobrietate caldă, o seriozitate senină, o putere de dăruire tăcută, o voluptate și o aplicație continuă spre studiu și cercetare. Toate îi împodobeau marea sa personalitate.

¹ Prof. univ. dr., membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române (vicepreședinte al Filialei CRIFST – Cluj-Napoca).

Avea și o prețioasă zestre, dăruită de părinții intelectuali: era poliglot, dar era și orator științific, cât și om de cultură enciclopedică, „om de știință emerit”.

Farmecul său distinct se îmbogățea prin aura de aleasă distincție.

Profesorul Valeriu Lucian Bologa s-a născut la 26 noiembrie 1892, în Brașov.

Familia sa era formată din: tatăl, Petru Bologa, care la vârsta de 45 de ani a decedat printr-un cancer al limbii și laringelui, în 21 mai 1899.

Făcuse studiile la Școala de Ingineri de la Politehnica din Viena, dar și studii de economie, științe financiare, de contabilitate și drept comercial și ajunsese director al Sucursalei Băncii „Albina” din Brașov.

Foto: Profesorul Valeriu – Lucian Bologa
(26 nov. 1892 – 30 oct. 1971)

Mama profesorului Valeriu Lucian Bologa, adică fiica avocatului Iosif Pușcariu, foarte devotată băiatului său, fiind sora lui Sextil Pușcariu, a avut o căsătorie fericită, dar de scurtă durată și a fost o mamă foarte iubitoare pentru băiatul său, cu spirit mare de sacrificii.

A intrat ca infirmieră în timpul războiului mondial în Italia și apoi traducătoare în Viena și în România.

Profesorul Sextil Pușcariu, unchi al lui Valeriu L. Bologa s-a ocupat foarte mult de nepotul său ca și un tată, contribuind efectiv la caracterul său, în spiritul corectitudinii, responsabilității, disciplinei și autocontrolului, a interesului pentru cultură și știință, fiindu-i mereu un exemplu viu.

Valeriu L. Bologa la vârsta de 12 ani l-a cunoscut pe marele istoric Nicolae Iorga, în casa bunicului său.

Perioada de copilărie și adolescență a Profesorului Bologa a fost la Brașov și la Viena.

Și-a început viața de student în 1911 la Liepzig (Lipsca) și a continuat-o din 1912 la Facultatea de medicină din Jena, de pe băncile căreia a trecut direct în tranșeele din prima linie a frontului italian, ca medic de trupă.

În 1918 a căzut prizonier, fiind sublocotenent în armata austro-ungară, împreună cu mama sa Lucia Pușcariu-Bologa. Ea era atunci soră șefă la Spitalul din Trento, unde a dorit să ajungă, pentru a fi cât mai aproape de fiul ei.

În toamna anului 1919, a fost demobilizat, odată cu Legiunea Română și s-a înscris la Facultatea de Medicină a noii universități românești din Cluj.

Student fiind, încă, a fost numit preparator la Catedra de Histologie.

În 1923, absolvind Facultatea de medicină, a trecut ca asistent universitar la Catedra de Istoria Medicinii, sub îndrumarea profesorului Jan Guiart, fiind recomandat și ajutat l-a numirea sa de savantul Emil Racoviță.

Cu timpul a ajuns profesor de Istoria Medicinii, fiind primul titular român al acestei discipline medicale din România.

Nu a fost un profesor sever, și nici nu a avea nevoie să fie sever, fiindcă era fermecător prin toată ființa sa, cu o vastă cultură enciclopedică.

Era în același timp un mare iubitor de flori și un pasionat pentru cercetarea plantelor și buruienilor.

La Institutul „Pasteur” făcuse o grădină botanică, desființată apoi de profesorul Salvador Cupcea, pentru experiențe și pe animale.

Profesorul Valeriu L. Bologa spunea în acordarea asistenței medicale, că „medicul nu trebuie să profite de suferința și disperarea omului bolnav... pentru a obține recompense. Medicul trebuie să vină în întâmpinarea bolnavului, cu mintea limpede, cu inima deschisă, cu răbdare, cu înțelegere și cu zâmbetul pe buze, pentru a-l încuraja și ai câștiga încrederea, atât de necesară, în relația medic-pacient”.

Referitor la medicină mai spunea:

„Medicina nu este o meserie, ci o artă. Ca să o faci bine, trebuie să te dăruiești trup și suflet, oricâtă suferință ți-ar produce aceasta. Medicina este o știință în permanentă evoluție și schimbare, obligând medicul să învețe în tot cursul vieții sale, pentru a fi la curent cu tot ceea ce este nou, cu tot ceea ce este modern. Medicul este un veșnic student... Bolnavului să-i vorbești pe limba lui, așa ca să te înțeleagă. Dacă te simți în stare să urmezi aceste sfaturi, fă medicina; în caz contrar, renunță și găsește-ți altă profesie”.

Crezul profesorului Valeriu L. Bologa era că prin studiul trecutului medicinei înveți să cunoști și să înțelegi mai bine prezentul și viitorul ei.

Pe latura științifică, putem spune că, începând din anul 1923, profesorul Valeriu L. Bologa a participat pasiv sau activ la toate mișcărilor referitoare la istoria medicinei românești.

Profesorul Valeriu Bologa a cercetat următorul program într-o viață:

- Medicina în Dacia autohtonă și Daco-Romană;
- Medicina românească prefeudală;
- Medicina populară românească;
- Medicina din Transilvania;
- Medicina românească clasică, secolul XIX–XX;
- Probleme etice și filosofice ale medicinei;
- Istoria și filosofia științelor cu privire specială la istoria medicinei;
- Tradițiile colaborării și relațiile cu medici aparținând minorităților din Transilvania;

– Despre școala medicală clujeană, al cărei prim istoric a fost.

– A studiat viața profesorului Ioan Piuariu Molnar – primul profesor român la Liceul Regesc din Cluj.

– A scris „Istoria medicinei universale” și „Istoria medicinei românești” care ar trebui reeditate, fiindcă sunt tratate de mare valoare.

Istoria medicinei universale este primul tratat de acest gen în literatura medicală din țara noastră, apărut sub îngrijirea profesorului Valeriu L. Bologa; în calitate de coautor, a semnat două studii fundamentale: primul dedicat filogenezei proceselor și acțiunilor lecuitoare și al doilea s-a referit la medicina geto-dacilor.

A tradus cunoscuta lucrare „*Microbehunters*” a lui Paul de Kruif, împreună cu doamna Dima, sub titlul „*Vânătorii de microbi*”, publicată la Cluj în 1938, pe care a completat-o cu două capitole dedicate lui Victor Babeș și Ion Cantacuzino.

Biblioteca medico-istorică a fost concepută împreună cu profesorul J. Guiart, dar a înființat și Muzeul de istorie a medicinei, care a cuprins foarte multe exponate medicale și farmaceutice, cât și Muzeul de Istorie a Farmaciei.

A cercetat cu ajutorul studenților în medicină folclorul, din mediul sătesc românesc.

A fost numit membru a 23 de societăți academice din țară și de peste hotare.

A îndrumat 400 lucrări de licență, iar pentru meritele sale științifice a fost ales: membru al vechii Academii de Științe din România și „Om de știință emerit”; membru de onoare al Academiei Române de Științe Medicale; membru al Uniunii Medicale Balcanice; președintele Societății de Istoria medicinei din România; vicepreședinte al Societății Internaționale de Istoria Medicinei din Paris și membru al multor Academii.

Academia Franceză de Medicină i-a acordat post-mortem premiul „Martignoni”, conferindu-i totodată titlul științific de Laureat al acestei Academii.

Toată viața profesorului Valeriu L. Bologa s-a desfășurat sub imboldul modestiei sale naturale și avea un suflet plin de bunătate, ținând cursuri fascinante.

Omenia se împletea la profesorul Valeriu L. Bologa cu profundul său simț de echitate și de respect pentru adevăr. Această trăsătură de caracter, dominantă la el, cred că este necesară oricărui istoriograf, dacă vrea să fie obiectiv în cercetările sale și în interpretarea evenimentelor și a fenomenelor istorice.

L-au preocupat și problemele de Istoria farmaciei, de filozofie medicală, de medicină populară și folclor medical, probleme de terminologie medicală, de arheologie și antropologie și probleme de etică medicală.

A scris despre mulți oameni de știință, printre care, despre: Gheorghe Marinescu, Ioan Cantacuzino, Victor Babeș, Iuliu Hațieganu și Ioan Goia, care a fost prietenul său de o viață. Și iată ce scria Profesorul Ioan Goia despre dânsul:

„E tare greu să rezumi pe hârtie viața unui om apropiat. Suntem prieteni de 62 de ani – de o viață de om. Parcă-l văd: eram în clasa VI-a când ne-a venit un coleg nou, ce vorbea perfect: franceza, germana, maghiara, iar pe deasupra latina (învățată cu unchiul său Sextil Pușcariu).

Ceea ce l-a impus ca primul elev din clasă, pe lângă farmecul personal și bunul simț, a fost cultura sa generală ieșită din comun, precum și pasiunea nestăpânită pentru științele naturii. De fapt, de la această pasiune a început prietenia noastră.

După un bacalaureat „Eximo modo” drumurile vieții ne-au despărțit un timp.

A venit războiul, a trecut și el și odată cu împlinirea visului de a vedea țara unită, ne-am reîntâlnit la Cluj la aceeași facultate: Medicina.

Între timp el făcuse biologia la Jena, așa că, fiind în anul III la medicină, una din întâlnirile noastre s-a numit examen.

L-a trecut strălucitor”.

Ar mai trebui să scriu despre cursurile lui, care umpleau sălile, deși istoria medicinei era facultativă, ar mai trebui să scriu despre generozitatea și noblețea sufletului său, ori de seninătatea și încrederea în viață, ce îți le poate el insufla, când crezi că totul e pierdut.

Ar mai trebui ... câte ar mai trebui ...

Ne apropiem de 80 de ani amândoi, dar ne simțim tineri.

Da tineri.

Și cum am putea fi altfel, când ne simțim utili și cei din jurul nostru ne amintesc tot timpul că au nevoie de noi?!”.

Referitor la generația de octogenari din care a ajuns să facă parte Profesorul Valeriu L. Bologa, iată ce spunea:

„A spune că generația noastră, a octogenarilor, a celor care am făcut războiul de întregire a fost o generație jertfită, nenorocită, înseamnă a nesocoti toată frumusețea zilelor de pregătire și așteptare și acea imensă fericire a clipelor de împlinire.

Am suferit trupește în război, sufletul adesea era cât p-ai să-și piardă echilibrul în momentele de restriște, cât pot cumpăni toate acestea față de fiorii care ne cuprindeau, când toate fibrele din noi simțeau că se apropie ceasul împlinirii.

Generația noastră cea „jertfită” – a fost învrednicită de soartă să fie aceea care, în momentul când se petrecea în ea marele mister al trecerii de la copil la bărbat, când mintea începea să priceapă cele ce se întâmplă în jur, să intre în epoca pregătirii sufletești pentru împlinirea dorurilor tainice ale strămoșilor. Tocmai aceasta a fost marea favoare dată nouă: am trăit conștienți aceste vremuri, călindu-ne pentru jertfă.”

Profesorul Valeriu Bologa l-a admirat foarte mult pe profesorul Iuliu Hațieganu, fiindcă acest „mit” al medicinei uneori spunea: „În acest drum nu am fost un descoperitor de monumente, ci am înaintat ca un modest aducător și purtător de material, care poate va servi cândva la marile zidiri pe care le făuresc din veac în veac giganții arhitecți ai științei medicale”. Cât de modeste, dar și înțelepte cuvinte! din partea unui titan al medicinei.

Referitor la familie, se poate spune că profesorul Valeriu L. Bologa a fost un tată minunat, a fost și un excelent bunic și soț. Spunea mereu că timpul este păcat să fie irosit în lene sau cu nimicuri, pentru că trece și odată cu el trecem și noi.

Munca intelectuală i-a fost hrană și suport sufletesc până în ultima clipă.

Cinstea l-a călăuzit toată viața iar „invidia” îi era necunoscută.

Avea înțelegere pentru suferințele, nevoile altora, căutând să le stea în ajutor (sunt relatări făcute de copiii săi: de doamna dr. Lucia Domșa Bologa și de Profesorul dr. Sandu Bologa).

Despre formarea unui medic îi spunea fiicei sale care a luat drumul medicinei că „numai acolo, la sat, va deveni, într-adevăr medic, și își va câștiga independența profesională și va face o școală a vieții, care îi va fi utilă cât timp va trăi”. Și a avut mare dreptate! A trecut și generația noastră prin această școală a vieții!

Cele patru mari șanse „noroace” în viață, cum le numea Profesorul Valeriu L. Bologa și așa cum singur le aprecia, au fost:

- a crescut sub oblăduirea spirituală a unchiului său, Sextil Pușcariu, care l-a orientat către științele naturii;

- a avut posibilitatea ca până la vârsta de 14 ani să învețe la Jena, Leipzig și Viena;

- al treilea noroc, să-i zicem împlinirea, când a întâlnit-o pe soția sa.

- trecerea sa la Catedra de istoria medicinei.

În data de 30 octombrie 1971 ne-a părăsit, cu conștiința unei vieți și a unei datorii morale împlinite.

Visul agitat foarte agitat dinaintea decesului, amintit de profesorul Sandu Bologa, readus la momentul solemn și mult așteptat al depunerii jurământului militar, pe drapelul României, fapt petrecut în Italia, la înrolarea sa în contingentul de voluntari români. Se vede că acel moment a fost foarte emoționant pentru el.

Profesorul Valeriu L. Bologa va rămâne un ziditor de istorie medicală, un ctitor, prin originalele și pătrunzătoarele sale contribuții aduse patrimoniului istoriei medicinei.

Prin cercetările sale putem dovedi documentar că am avut mari medici patrioți, care au adus importante și valoroase servicii în închegarea unității spirituale românești, la Unirea cea Mare.

Profesorul Valeriu Bologa rămâne ca cel mai mare iatroistoriograf al României și cartea publicată de mine în 2018, prin editura Eco Transilvan, ar trebui să ajungă în mâna cititorilor cât mai tineri și aceștia să găsească în „eroul” descris un exemplu, un model și un îndemn de urmat.

Profesorul Valeriu L. Bologa a rămas în amintirea noastră, de foști studenți mediciniști, ca un profil olimpic, un savant și un dascăl prea plin de farmec, făcând parte din „generația de aur” a Școlii medicale clujene.